Maa- ja metsätalousministeriö
Jord- och skogsbruksministeriet
Ministry of Agriculture and Forestry

16.10.2020

dnro
VN/4574/2020

Ruokaosasto
Lainsäädäntöneuvos Johanna Wallius

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI PORONHOITOLAIN MUUTTAMISESTA (HE 152/2020 VP)

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi poronhoitolaissa säädetty lautakuntajärjestelmä, joka on olemassa laissa tarkoitettujen vahinkojen ja aitaamisasioiden arviointia ja riidanratkaisua varten. Paliskunnalla on velvollisuus korvata vahinko, jonka porot ovat laiduntaessaan aiheuttaneet sellaisille alueille kuten viljelyksille, metsänuudistusaloilla oleville taimikoille ja vakituisten asuntojen pihoihin, joille porojen pääsy tulee lain mukaan estää. Lisäksi paliskunnalla on tietyin edellytyksin velvollisuus aidata näitä alueita.

Nykymuotoiset kuntakohtaiset lainkäyttöä suorittavat arvioimislautakunnat esitetään lakkautettaviksi, mikä merkitsisi, että käräjäoikeuksille siirtyisi toimivalta antaa riidoissa täytäntöönpanokelpoinen päätös. Muutoksen tavoitteena on poistaa ongelmat, jotka koskevat erityisesti lainkäytöltä vaadittavaa puolueettomuutta ja riippumattomuutta. Arvioimislautakunnan jäsenistä yli puolet valitaan intressisidonnaisesti. Myös lautakuntaa koskeviin prosessisääntöihin, jäsenten osaamiseen sekä lautakunnan toiminnan rahoitukseen liittyy puutteita. Lautakuntien toiminnassa on esiintynyt katkoksia. Ongelmat ovat vaikuttaneet siihen, että osapuolten luottamus järjestelmään on heikko.

Lainkäytön siirtyessä käräjäoikeuksiin maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle ehdotetaan perustettavaksi vahinkojen arviointiin ja sovitteluun keskittyvä uusi lautakuntamuotoinen asiantuntijaelin porovahinkolautakunta. Esityksen tarkoituksena on turvata vahinkojen ja aitaamisen asiantunteva arviointi sekä porohoitoalueella tarvittavat sovittelupalvelut. Tarkoituksena on vähentää elinkeinojen välisiä ristiriitoja ja edistää riitojen sopimista ilman oikeudenkäyntejä. Vahinkoihin ja aitaamiseen liittyviä riitoja esiintyy erityisesti eteläisellä poronhoitoalueella.

Lautakunta antaisi osapuolen pyynnöstä lausunnon porojen aiheuttamasta vahingosta tai paliskunnan aitaamisvelvollisuudesta. Lausunto voitaisiin antaa myös porojen käyvästä arvosta tietyissä poronhoitolaissa säädetyissä etuosto-oikeuden käyttötilanteissa. Lausunnot olisivat suositusluonteisia. Lausunnon antamista varten järjestettäisiin viivytyksettä katselmus, johon molemmat osapuolet kutsuttaisiin. Jotta myös paliskunnalla olisi mahdollisuus tehdä lausuntopyyntö oikea-aikaisesti silloin, kun vahingot on vielä mahdollista luotettavasti havaita maastossa, vahinkoa kärsineelle säädettäisiin velvollisuus ilmoittaa paliskunnalle ilman aiheetonta viivytystä vahingosta, josta hän aikoo vaatia korvausta.

Sovittelupalveluja lautakunta tuottaisi riitojen osapuolille näiden pyynnöstä siten, että yksi lautakunnan jäsen toimisi sovittelijana. Sovittelun avulla syntynyt sovinto voitaisiin vahvistaa täytäntöönpanokelpoiseksi käräjäoikeudessa riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (394/2011) mukaisesti.

Maa- ja metsätalousministeriö asettaisi lautakunnan aina neljäksi vuodeksi kerrallaan. Jäsenet valittaisiin näillä olevan asiantuntemuksen perusteella. Riitojen osapuolten oikeus valita lautakuntaan oma jäsenensä poistuisi. Jäsenet olisivat sivutoimisia ja toimisivat virkavastuulla, ja heihin sovellettaisiin hallintolain esteellisyyttä koskevia säännöksiä. Valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset lautakunnan jäsenten nimittämisestä ja lautakunnan

toiminnan järjestämisestä sekä säädettäisiin jäsenten kelpoisuusvaatimuksista. Lautakunnan toimintaan sovellettaisiin hallinnon yleislakeja, muun muassa hallintolakia.

Tarkoitus on, että lautakunnassa olisi jäseniä, joilla on maa-, metsä-, puutarha- ja porotalouden asiantuntemusta, sekä lainoppineita jäseniä. Lisäksi lautakunnassa tulisi olla vähintään yksi saamelaiskulttuuriin perehtynyt jäsen. Jäseniä voitaisiin valita eri puolilta poronhoitoaluetta, jolloin lautakuntaan saataisiin paikallistuntemusta. Tarkoitus on myös säätää asetuksella, että lausuntoasiat ratkaistaisiin pääasiassa kolmen jäsenen ratkaisukokoonpanoissa, jotka lautakunnan puheenjohtaja määräisi.

Ruokavirasto järjestäisi lautakunnan tarvitsemat hallinnolliset palvelut kuten asiakirjahallinnon ja taloushallinnon palvelut sekä huolehtisi asioiden vireille saattamista koskevasta neuvonnasta. Ruokavirastolla on maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan keskusviranomaisena valtakunnallinen toimivalta, ja virastolla on jo kokemusta tukipalvelujen tuottamisesta mm. eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnasta annetulla lailla (1205/2001) perustetulle itsenäiselle ja puolueettomalle lautakunnalle.

Lautakunnan toiminnasta aihetuvat tarpeelliset kustannukset maksettaisiin valtion varoista. Ruokavirasto maksaisi määräämiensä palkkioperusteiden mukaisesti lautakunnan sivutoimisille jäsenille palkkiota sekä korvausta matkakustannuksista ja koulutukseen osallistumisesta. Lautakunnan käsittelystä perittäisiin valtiolle maksu, joka asian vireille panneen tulisi maksaa. Sovittelusta perittäisiin osapuolilta maksu puoliksi.

Esitys on valmisteltu maa- ja metsätalousministeriössä. Muutostarpeita on kartoitettu muun muassa vuonna 2017 järjestetyn kaikille avoimen poronhoitoa koskevan verkkokyselyn kautta. Kyselyyn saatiin yli 3 300 vastausta. Valmistelun kuluessa on järjestetty keskeisille sidosryhmille kuulemisia, joiden perusteella esityksessä ehdotettu perusratkaisu on valittu. Lausuntokierroksen jälkeen on pidetty sidosryhmätapaamisia, joiden pohjalta esityksen sisältöä on muokattu. Esityksestä on järjestetty kaksi Saamelaiskäräjistä annetun lain 9 §:n mukaista neuvottelua.

Esitys liittyy valtion vuoden 2021 talousarvioesitykseen. Lautakunnan toimintaa varten ehdotetaan 100 000 euron määrärahaa, joka osoitettaisiin Ruokaviraston toimintamenomomentille. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2021. Laissa olisi siirtymäsäännös, jonka mukaan nykyiset lautakunnat jatkaisivat siihen saakka, kunnes uusi porovahinkolautakunta on asetettu.